

Rus-Cacovean, Ioana (Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem): *Egy iskolává alakított gyár: A kolozsvári cukorgyár és a Királyi Javítóintézet*

A 19. század jelentős változásokat hozott Kolozsvár életében és kitörölhetetlenül rajta hagyta a nyomát a város urbanisztikai képén. A gazdasági és demográfiai igények nyomán lebontásra ítélt középkori városfalak helyén ipari létesítmények jöttek létre, így került megalapításra 1837-ben a cukorgyár is. Erdély általános gazdasági elmaradottságának következményeként azonban a kolozsvári cukorgyárhoz hasonló új vállalkozások közül sok igencsak rövidéletűnek bizonyult a külső konkurenciával szemben. A cukorgyár nem sokkal az 1848–49-es forradalom és szabadságharc után szűnt meg. Épületeit egy időre a hadsereg használta. A helyi ipar lassú fejlődése nyomán azonban felmerült az igény a szakiskolák felállítására, a gyermekek védelmére, a különleges iskolákban elhelyezett fiatalok oktatására és az elhagyott épületek újrahasznosítására. A cukorgyár egykori épülete 1866-ban a Királyi Javítóintézet székhelye lett.

Az épületegyüttes történetét 2014-ben, a felújítási munkálatokkal kapcsolatban tanulmányoztam. A kutatás során elsődlegesen a korabeli építkezési terveket, fényképeket és a kolozsvári ipari építkezések történetével és a város demográfiai, valamint urbanisztikai fejlődésével kapcsolatos szakirodalmat használtam. Nagy segítségemre volt az 1891-ben Budapesten megjelent, *A kolozsvári királyi javítóintézet ismertetése* című monográfia. Az építkezésekkel és átalakításokkal kapcsolatba hozható építőmesterek neveinek az azonosításához hasznosítottam B. Nagy Margit és Gheorghe Vais munkáit, valamint az Erdélyben dolgozó építőmesterek nevét tartalmazó adatbázisokat.

Az építési periódusokat tisztázni hívatott kutatás olyan kevésbé ismert adatokra világított rá, mint az építkezésekhez kapcsolódó építészek neve, az idők során végrehajtott átépítések datálása, valamint a fennmaradt eredeti részek azonosítása. Noha a cukorgyár egykori épülete nem szerepel a műemlékek országos listáján, mégis fontos szerepet tölt be Kolozsvár ipari építészetében és urbanisztikai történetében, ezért nagyobb figyelmet érdemel nemcsak a kutatók, hanem a jelenlegi használóinak részéről is.